

Op pad tegen onrecht en armoede

Jan Glissenaar (1925-2011)

Vechtend in Indonesië ontdekte hij het onrecht in de wereld. Dat was het begin van lange reizen, waarvan hij verslag deed in reportages.

George Marlet

Al jong wist Jan Glissenaar dat hij niet het armoedige bestaan van zijn ouders wilde leiden. Die ambitie bracht hem in verre buitenlanden in zekere zin toch terug naar de omstandigheden van zijn jeugd, steeds in het gezelschap van arme en rechteloze mensen.

“Als je onrecht in de wereld hebt gezien, als je weet dat veel te weinig mensen zich daarvan bewust zijn, dan kun je niet overgaan tot de orde van de dag en aan je carrière denken”, verwoordde Glissenaar zijn levensvisie in een interview met *Onze Wereld*. Hij besloot zijn talenten in dienst te stellen van mensen die – net als zijn ouders – door feodale machtsverhoudingen met moeite het hoofd boven water konden houden. Glissenaar reisde door Azië, Afrika, Latijns-Amerika en het Midden-Oosten om met eigen ogen te zien onder welke omstandigheden mensen daar moesten leven. Met zijn talrijke reisreportages, lezingen en boeken wilde Glissenaar mensen in Nederland bewust maken van de ongelijke verhoudingen in de wereld en de rol van westerse landen daarbij. Het deed hem niet dat hij daarmee vaak maar een minimuminkomen verdiende.

Jan was de oudste van een katholiek gezin van zes kinderen in het dorpje Willeskop bij Montfoort. Vader Glissenaar werkte als ‘daggelder’ bij boeren in de omgeving. Het schrale inkomen vulde hij aan met de verkoop van groente en fruit dat hij op eigen land verbouwde en van konijnen, kippen, geiten en varkens. De kinderen moesten meewerken in de moestuin en met de dieren. Jan kon goed leren, maar daar was geen geld voor. Hij ging twee dagen per week naar de lagere landbouwschool en moest daarnaast werken om het gezinsinkomen aan te vullen. Met wisselend plezier werkte hij bij een boer en verscheidene slaggers. Eén ding stond vast: Jan wilde koste wat kost het bestaan van zijn ouders ontvluchten.

Tijdens de Tweede Wereldoorlog werkte hij in Nederland een klein jaar verplicht voor de Arbeidsdienst en daarna bij een aannemer die munitie-opslagplaatsen bouwde. Het laatste jaar van de oorlog bleef hij thuis om niet als dwangarbeider naar Duitsland te worden gestuurd.

Jans diepgelovige moeder had graag gezien dat hij missionaris zou worden. Maar zijn hart lag meer bij de journalistiek, merkte hij als correspondent Montfoort voor het *Utrechts Katholieke Dagblad*.

De diensttijd in Nederlands-Indië (1947-1950) zou voor Jan een ommekeer in zijn leven betekenen. Hij maakte er kennis met andere volken en culturen – om daaraan de rest van zijn leven verslingerd te blijven. Hij leerde er kritisch te staan tegenover machthebbers en hun woorden niet voor zoete koek te slikken. Ook ondervond hij hoe moeilijk het kan zijn om verantwoordelijkheid te dragen. Als pelotonscommandant bij 4-10 Regiment Infanterie besloot hij om een zwaargewonde Indonesiër te laten

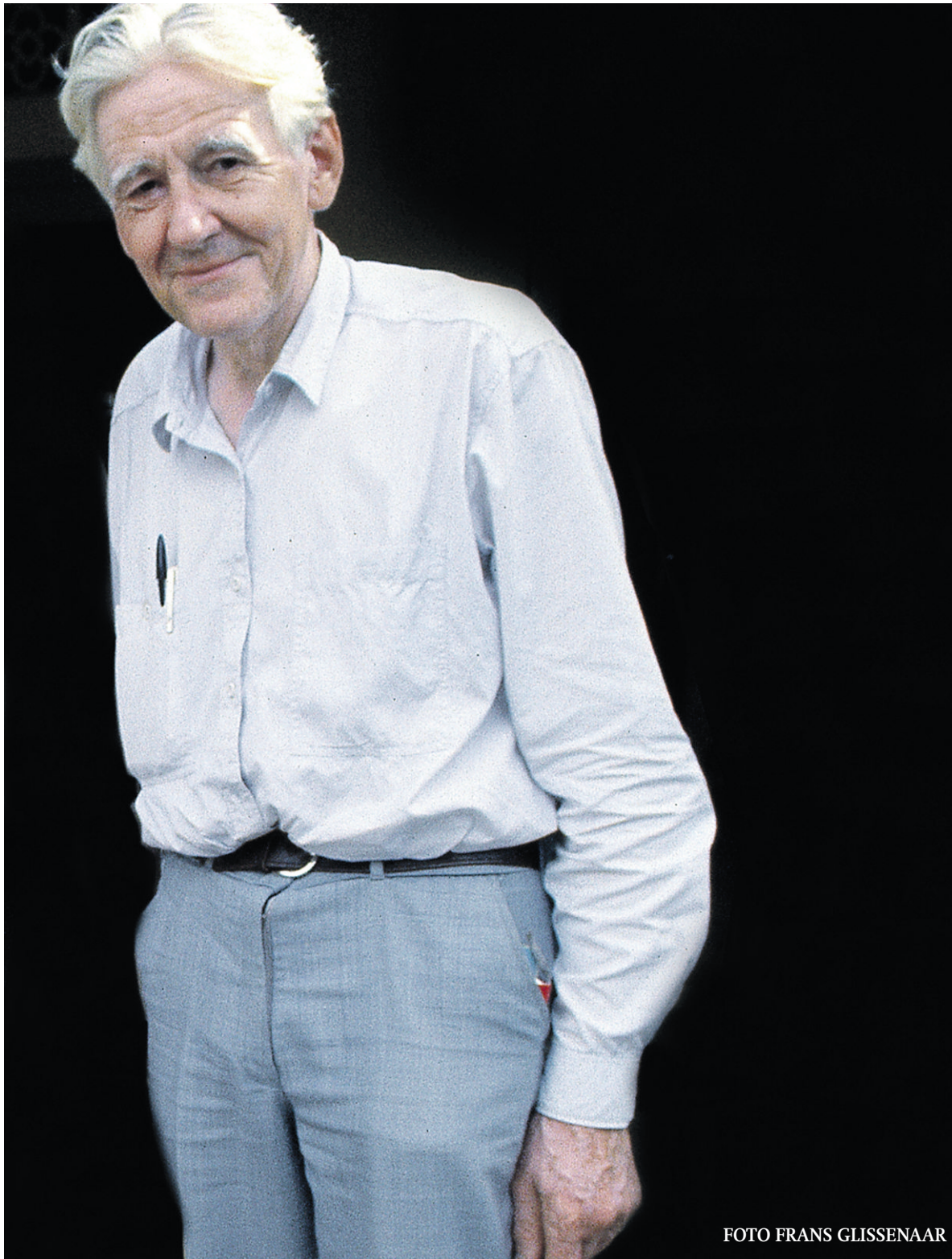

FOTO FRANS GLISSENAAR

Hij reisde naar Indonesië om zich te verontschuldigen voor de Nederlandse wandaden, ook die van hemzelf op ‘een van de zwartste dagen van mijn leven’

doodschieten. De man maakte waarschijnlijk deel uit van een guerrillagroep die de Nederlandse militairen had beschoten, maar ontkende dat. “Daar werden wij toch wel door geïrriteerd, want wij dachten alle bewijzen (identiteitskaart, revolver) te hebben dat hij dat wel was en daar wees ook eigenlijk alles op. En ja, de jongens, de andere soldaten stonden er omheen en de een werd nog kwader dan de ander”, schreef Glissenaar in het boekje ‘Terug naar Java; in het spoor van politioele acties’. De toestand van de man verslechterde en ‘ik zag er ook geen heil meer in hem nog mee te nemen en ik heb hem laten doodschieten’.

Dat was “een van de zwartste dagen uit mijn leven, dat ik dat gedaan heb”. Glissenaar vertelde pas in 1991 over het incident, toen hij met zijn zoon Frans een reis door Indonesië maakte. De reis was ook bedoeld om

verontschuldigen aan te bieden voor Nederlandse wandaden. Tot opluchting van Glissenaar aanvaardden Indonesiërs zijn excuses ruimhartig en boden die zelf ook aan, onder het laconieke motto ‘Het was oorlog, dan gebeuren zulke dingen’.

Jans overtuiging dat hij als militair een gerechtvaardigde missie kwam uitvoeren, raakte al snel aan het wankelen. Door contacten met Indonesische journalisten leerde hij de achtergronden van de onafhankelijkheidsstrijd kennen en vatte daar ook sympathie voor op. Hij overwoog zelfs om over te lopen. „Ik vraag me af of ik niet consequent moet zijn door aan die strijd te gaan deelnemen in plaats van haar tegen te werken.” Toch bleef hij in het Nederlandse leger. Het vooruitzicht dat hij als overloper zijn ouders niet meer zou kunnen zien, schrok hem af.

De diensttijd in ‘Indië’ kreeg een

bijzonder slot dat ook van invloed zou zijn op Jans verdere leven. Met drie andere militairen maakte hij per jeep in zeven maanden tijd de terugreis naar Nederland. In *de Volkskrant* publiceerde Jan Glissenaar reisverslagen van de ‘Jeep-Expres Java-Holland’, voorzien van beeld door fotograaf Peter Pennarts. De reis zou het begin zijn van een lange en intensieve samenwerking. In 1953 deden Glissenaar en Pennarts de reis in omgekeerde volgorde over. Jan wilde zo meer te weten komen over de bewoners van het Midden-Oosten en Azië, wier talen hij probeerde te spreken. In honderd reportages konden de lezers van de *Katholieke Illustratie* de 27 maanden lange reis meebelevén.

Voor Jans vriendin Maria Bierlaagh, maatschappelijk werker van beroep, was het een hele opgave om haar geliefde zo lang te moeten missen. Dat zou tijdens hun huwelijk nog veel

vaker gebeuren: Jan ging (meestal met Peter Pennarts) voor langere tijd op reis, Maria bleef thuis om voor de kinderen Paul (1958), Frans (1960) en Anne (1962) en later ook pleegzoon Johan te zorgen. Makkelijk was dat niet, ook doordat het gezin moest leven van een bescheiden inkomen.

De kinderen herinneren zich Jan als een soms strenge vader. Het had ook voordelen dat hij veel van huis was. Van hun moeder kregen de kinderen veel vrijheid. Jan kwam zijn belofte na om met ieder van zijn kinderen een reis te maken: met Paul naar Afrika, met Frans naar Latijns-Amerika en met Anne naar Paraguay en Brazilië. Ze ontdekten dat serieuze vader nog een andere kant had: een joviale gangmaker die tot laat in de avond met Latijns-Amerikaanse vakbondleiders aan de bar zat. Toen de kinderen het huis uit waren, kon Maria vaker mee op reis dan die ene keer naar Noord-Afrika aan het begin van hun huwelijk.

Het journalistieke werk leverde minder op naarmate kranten en omroepen meer eigen correspondenten en in ontwikkelingslanden stationeerden. In 1974 openden Jan Glissenaar en Peter Pennarts in Montfoort ‘Studio 3’, een informatiecentrum waar Derde Wereld-groepen terecht konden voor documentatie, foto’s en films. Die maakten de twee veelal zelf in Latijns-Amerika en Afrika.

Door het terugdraaien van subsidie en dalende belangstelling voor de Derde Wereld begonnen de inkomsten van het informatiecentrum op te drogen. Het kwam goed uit dat Jan op z’n 65ste AOW kreeg.

In 1991 ging hij voor het eerst met een groep belangstellenden op reis, naar Brazilië. Geen toeristische trip, maar een grondig voorbereide reis naar ontwikkelingsprojecten om in contact te komen met mensen die proberen een beter bestaan op te bouwen. De reis werd het begin van de reisorganisatie ‘Wederzijds’, die met succes groepsreizen organiseert naar India, Brazilië, Indonesië en Tanzania. Tot eind 2006 zou Jan Glissenaar 22 groepsreizen naar zijn geliefde landen en mensen leiden. De laatste reis, naar India, noemde hij ‘een uitstekend sluitstuk’.

Toch bleef Jan Glissenaar een boerenzoon en jongen van de polder. Hij fietste er graag en voerde actie voor nieuwe wandelroutes. Op de voorkant van zijn overlijdensbericht staat dan ook een foto van het polderlandschap bij Montfoort – en aan de binnenkant een handploeg uit Libië, met als bijschrift ‘... en de kleine boer, hij ploegde en zwoegde voort...’. Ruim drie jaar geleden werd prostaatkanker vastgesteld. Tot begin dit jaar bleef Jan nog in de running. Hij had best nog wat langer willen blijven leven, maar hij stelde ook tevreden vast dat zijn leven voltooid en afgerond was. In het interview met *Onze Wereld* zei hij het al: “Ik heb zoveel plezier in wat ik doe dat ik het op dezelfde manier aan zou pakken als ik mijn leven mocht overdoen.”

Jan Glissenaar werd op 6 januari 1925 geboren in Willeskop en overleed op 8 mei 2011 in Montfoort.

Een tip voor Naschrift?

Mail het naar naschrift@trouw.nl
Of per post naar Trouw/Naschrift,
postbus 859, 1000 AW Amsterdam